

DOI: 10.33663/0869-2491-2026-37-641-648

УДК 343.13

Д. М. ГОРБАЧОВ,
кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник*
ORCID: 0009-0003-3507-5037

ПРОЦЕСУАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАВЕРШЕННЯ ТА ЗАКІНЧЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ВІДПОВІДНО ДО КПК УКРАЇНИ

У статті висвітлюється проблема встановлення процесуальних особливостей завершення та закінчення досудового розслідування відповідно до кримінального процесуального законодавства України. КПК України пов'язує закінчення досудового розслідування з постановленням процесуального рішення – постанови про закриття кримінального провадження, або вчиненням комплексу процесуальних дій, пов'язаних з направленням до суду обвинувального акта чи клопотання про застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності. Поняття «завершення досудового розслідування» має нормативну і практичну об'єктивізацію, насамперед через ст. 290 КПК України, системне тлумачення якої дало можливість дійти висновку, що момент завершення досудового розслідування залежить від рішення прокурора, коли, на його думку, наявні достатні докази для складання обвинувального акта або клопотання про застосування примусових заходів. Констатувати правомірність проведення слідчих (розшукових) дій після завершення досудового розслідування до його закінчення можливо не в будь-якому випадку, а необхідно враховувати конкретні обставини кримінального провадження, зважаючи на положення про застосування належної правової процедури відповідно до таких обставин.

Ключові слова: досудове розслідування, строки досудового розслідування, закінчення досудового розслідування, завершення досудового розслідування, швидкість кримінального судочинства, КПК України, відкриття матеріалів іншій стороні, належна правова процедура.

Horbachov Dmytro. Procedural features of the completion and termination of pre-trial investigation in accordance with the Criminal procedure code of Ukraine

The article highlights the problem of establishing procedural features of the completion and termination of pre-trial investigation in accordance with the criminal procedural legislation of Ukraine. The CPC of Ukraine links the termination of a pre-trial investigation with the adoption of a procedural decision – a ruling to close criminal proceedings, or the performance of a set of procedural actions related to the referral to court of an indictment or a motion for the application of coercive measures of a medical or educational nature, or a motion to release a person from criminal

* **Horbachov Dmytro**, Candidate of Juridical Sciences (Ph. D.), Senior Research Officer

liability. The concept of «completion of a pre-trial investigation» has a normative and practical objectification, primarily through Article 290 of the CPC of Ukraine, a systematic interpretation of which made it possible to conclude that the moment of completion of a pre-trial investigation depends on the decision of the prosecutor when, in his opinion, there is sufficient evidence to draw up an indictment or a motion for the application of coercive measures. It is not possible in every case to establish the legality of investigative (search) actions after the completion of the pre-trial investigation before its completion, and it is necessary to take into account the specific circumstances of the criminal proceedings, taking into account the provisions on the application of due legal procedure in accordance with such circumstances.

Keywords: *pre-trial investigation, pre-trial investigation deadlines, completion of pre-trial investigation, speed of criminal proceedings, Criminal Procedure Code of Ukraine, disclosure of materials to the other party, due process.*

Вступ. Згідно зі статтями 7, 28 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) зміст і форма кримінального провадження повинні відповідати загальній zasadі розумності строків, яка передбачає, що кожен має право, щоб обвинувачення щодо нього в найкоротший строк або стало предметом судового розгляду, або щоб відповідне кримінальне провадження було закрито. Досудове розслідування, як і кримінальне провадження загалом, не може бути безмежним, а реалізується в чітко визначені строки, що закріплюються нормативно. Хронометричний підхід, що застосовується для вивчення проблематики тривалості досудового розслідування, «має прояв у вченні про строки, що є однією з найважливіших точок дотику хронометрії із хронологією: строк обмежується початковим і кінцевим термінами»¹. С. Б. Фомін, урахувавши значення максимально стислого розгляду кримінальних справ, пропонує виокремлювати та відповідно закріпити в КПК України принцип швидкості кримінального судочинства. Він вважає, що принцип швидкості означає, що «провадження у кримінальній справі повинно бути швидким, з тим щоб забезпечувалося своєчасне виявлення, закріплення, дослідження та оцінка доказів... Недотримання органами дізнання, досудового слідства, прокурором і судом часових меж стадій кримінального процесу, а також строків, установлених КПК України для провадження окремих процесуальних дій, спричиняє визнання такої діяльності незаконною, а докази, зібрані в результаті її проведення, – недопустимими. Порушення процесуальних строків, що гарантують права і свободи учасників кримінального судочинства, є істотним порушенням закону»². Відповідно важливого значення набуває встановлення того, що слід розуміти під закінченням і завершенням досудового розслідування у кримінальному процесуальному розумінні.

Огляд літератури. Проблема строків досудового розслідування загалом і завершення та закінчення досудового розслідування була у фокусі уваги багатьох науковців, серед яких виокремимо наукові праці Ю. П. Аленіна,

І. В. Гловюк, Є. О. Говоруна, С. О. Заїки, О. П. Кучинської, О. Р. Михайленка, А. Пахлеванзаде, О. О. Торбаса, С. Б. Фоміна та інших дослідників.

Постановка проблеми. КПК України оперує такими термінами, як «закінчення» та «завершення», зокрема і в контексті тривалості досудового розслідування. За звучанням ці слова є фактично однаковими, водночас вони мають різний правовий зміст у кримінальному процесуальному законодавстві. Залежно від того, що передбачив законодавець – завершення чи закінчення – мають місце різні правові наслідки, які настають у результаті таких юридичних фактів. Відповідно додаткового з'ясування потребує питання про те, які процесуальні особливості має завершення та закінчення досудового розслідування у розумінні КПК України.

Виклад основного матеріалу. Період досудового розслідування у КПК України фактично обмежений двома моментами – його початком і кінцем. Відповідно до п. 5 ч. 1 ст. 3 КПК України досудове розслідування починається з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань (далі – ЄРДР) і закінчується закриттям кримінального провадження або направленням до суду обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності.

Чітке встановлення таких часових рамок досудового розслідування ґрунтується, зокрема, на ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – ЄКПЛ, Конвенція), а також на практиці Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ). Так, у рішенні у справі *Вемхофф проти Німеччини (Wemhoff v. Germany)* від 27.06.1968 ЄСПЛ вказав, що чітка мета положень п. 1 ст. 6 Конвенції у кримінальних справах полягає у забезпеченні того, щоб особи не перебували занадто довго під обвинуваченням, а саме обвинувачення було чітким³. У рішенні у справі *Карт проти Туреччини (Kart v. Turkey)* від 03.12.2009 ЄСПЛ зауважує, що право на розгляд справи впродовж розумного строку базується на необхідності гарантувати, що обвинуваченим не доведеться залишатися занадто довго у стані невизначеності щодо результатів кримінальних звинувачень проти них⁴.

З процесуальної точки зору КПК України пов'язує закінчення досудового розслідування з постановленням процесуального рішення – постанови про закриття кримінального провадження, або вчиненням комплексу процесуальних дій, пов'язаних з направленням до суду обвинувального акта чи клопотання про застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності.

У § 1 гл. 24 КПК розкриваються відповідні форми закінчення досудового розслідування. Системний аналіз норм цього Кодексу надає можливість визначити наслідки закінчення досудового розслідування: унеможливорюється подальше проведення слідчих (розшукових) дій (зокрема негласних) і збирання доказів; припиняються повноваження щодо постановлення процесу-

альних рішень і вчинення процесуальних дій суб'єктами досудового розслідування; закінчується функція судового контролю за дотриманням прав та інтересів осіб під час досудового розслідування. Саме ці нормативні положення є однозначними та такими, що впливають з буквального тлумачення кримінального процесуального закону⁵.

Окрім того, КПК містить термін «завершення» як проміжний етап досудового розслідування, але не розкриває його сутність і процесуальні наслідки. У зв'язку з цим на практиці постають питання щодо реалізації учасниками кримінального провадження їхніх процесуальних прав, а також щодо вчинення процесуальних дій і прийняття процесуальних рішень суб'єктами досудового розслідування після завершення, але до закінчення досудового розслідування.

Отже, постає питання щодо співвідношення понять «закінчення» і «завершення» досудового розслідування.

Як зазначалося вище, слова «закінчення» і «завершення» самі по собі є загальноновживаними та в українській мові мають ідентичне значення. Так, «закінчувати» – доводити що-небудь до кінця, до завершення, а «завершувати» – доводити виконання, здійснення чого-небудь до остаточного кінця, закінчення; закінчувати»⁶.

Незважаючи на те, що терміни «закінчення» і «завершення» є словами-синонімами у звичайному (побутовому) мовному вживанні, вони не є такими в розумінні норм чинного КПК України щодо стадії досудового розслідування. Тобто в цьому Кодексі за своїм значенням і правовими наслідками термін «завершення досудового розслідування» не є тотожним терміну «закінчення досудового розслідування» і навпаки⁷.

Поняття «завершення досудового розслідування» має нормативну і практичну об'єктивізацію, насамперед через ст. 290 КПК України. Так, визнавши зібрані під час досудового розслідування докази достатніми для складання обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру, прокурор або слідчий за його дорученням зобов'язаний повідомити підозрюваному, його захиснику, законному представнику та захиснику особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру, про завершення досудового розслідування та надання доступу до матеріалів досудового розслідування.

Як убачається з цієї норми, момент завершення досудового розслідування залежить від рішення прокурора, коли, на його думку, наявні достатні докази для складання обвинувального акта або клопотання про застосування примусових заходів⁸.

Водночас ч. 4 ст. 110 КПК України закріплює, що обвинувальний акт є процесуальним рішенням, яким прокурор висуває обвинувачення у вчиненні кримінального правопорушення і яким завершується досудове розслідування. У разі закриття кримінального провадження або звернення з клопотанням

про звільнення особи від кримінальної відповідальності не постає питання про завершення досудового розслідування.

За такої правової регламентації можна зробити висновок, що досудове розслідування, яке має наслідком закриття або звернення до суду з клопотанням про звільнення від кримінальної відповідальності, має два визначальні моменти – початок (який визначається внесенням відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань (далі – ЄРДР)) і закінчення (винесення постанови про закриття кримінального провадження або звернення до суду з клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності).

Як зазначено в постанові Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду (далі – ККС) від 17.02.2021 у справі № 344/6630/17, досудове розслідування, яке має наслідком звернення до суду з обвинувальним актом або з клопотанням про застосування примусових заходів, має три ключові віхи: початок – визначається внесенням відомостей до ЄРДР; завершення – пов'язується з фактом складання обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру; закінчення – фіксується направленням до суду обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру⁹.

Як убачається з аналізу положень кримінального процесуального законодавства України, стадія завершення досудового розслідування розглядається як проміжний етап закінчення досудового розслідування, на якій, зокрема, відкриваються матеріали іншій стороні. Поняття «завершення досудового розслідування» виражається через вимоги ст. 290 КПК України. На практиці це здійснюється шляхом вручення підозрюваному та його захисникові повідомлення про завершення досудового розслідування, яке має на меті офіційне затвердження права підозрюваного та його захисника на фактичний допуск до матеріалів кримінального провадження.

Як випливає з тлумачення ст. 290 КПК України, визнавши зібрані докази достатніми для складання обвинувального акта, сторона обвинувачення повідомляє учасників провадження про завершення слідства та надає доступ до його матеріалів. Такі дії приводять до: 1) початку ознайомлення з матеріалами провадження; 2) фактичного зупинення строку слідства на період такого ознайомлення. Тобто на цьому етапі слідство завершене, докази зібрані, строк не обраховується¹⁰.

Проте з аналізу судової практики вбачається, що сторона обвинувачення часто продовжує збирати докази після завершення досудового розслідування до його закінчення (у процесуальному розумінні), виправдовуючи збирання доказів на етапі досудового розслідування таким:

1) КПК України прямо не забороняє збирати докази після завершення досудового розслідування;

2) заборона проводити слідчі (розшукові) дії у ч. 8 ст. 223 КПК України пов'язана із закінченням слідства, а не з його завершенням;

3) закінчення і завершення слідства – це різні етапи провадження; завершення пов'язане із відповідним оголошенням прокурора та можливістю сторін ознайомитися з матеріалами протилежної сторони, а закінчення досудового розслідування пов'язане зі зверненням прокурора до суду з обвинувальним актом¹¹.

У згаданій постанові ККС від 17.02.2021 у справі № 344/6630/17, якою було визначено три віхи досудового розслідування, що має наслідком звернення до суду з обвинувальним актом або з клопотанням про застосування примусових заходів, а саме початок, завершення та закінчення, наведено правову позицію, що проведені органами досудового розслідування у кримінальному провадженні щодо слідчі дії після завершення досудового розслідування здійснені відповідно до вимог кримінального процесуального закону, а встановлені внаслідок таких слідчих дій докази є допустимими та можуть бути використані при винесенні процесуальних рішень, до такого висновку дійшов суд апеляційної інстанції, з яким погоджується й колегія суддів, предметом дослідження якого було питання використання доказів, зібраних у непередбачені законом строк та спосіб¹².

Проте вказана правова позиція не може застосовуватися до всіх без винятку випадків проведення стороною обвинувачення слідчих (розшукових) дій після завершення, але до закінчення досудового розслідування, оскільки у кримінальному провадженні, у межах якого суд касаційної інстанції відповідним чином висновував, мають місце конкретні обставини, які були предметом судового розгляду, апеляційного та касаційного переглядів. Так, у наведеній справі після завершення розслідування та ознайомлення сторін з матеріалами провадження і до його закінчення прокурор відновив досудове розслідування та збирання доказів у відновленому кримінальному провадженні. Тобто, на нашу думку, ця правова позиція ККС не може застосовуватися до всіх випадків збирання доказів після завершення й до закінчення досудового розслідування.

Зокрема, правова позиція у постанові ККС від 17.02.2021 у справі № 344/6630/17 може бути визнана нерелевантною до обставин того кримінального провадження, в якому відновлення досудового розслідування жодними процесуальними діями сторони обвинувачення не відбулося, як це було в кримінальному провадженні, щодо якого було ухвалено вказану постанову.

Тобто констатувати правомірність проведення слідчих (розшукових) дій після завершення досудового розслідування до його закінчення можливо не в будь-якому випадку, а необхідно враховувати конкретні обставини кримінального провадження, зважаючи на положення про застосування належної правової процедури відповідно до таких обставин.

Висновки. Отже, доходимо висновку, що стадії завершення та закінчення досудового розслідування є самостійними етапами такого розслідування у разі, коли слідчий визнає зібрані під час досудового розслідування докази достатніми для складання обвинувального акта, клопотання про застосуван-

ня примусових заходів медичного чи виховного характеру. Якщо досудове розслідування має наслідком закриття або звернення до суду з клопотанням про звільнення від кримінальної відповідальності, то КПК України виокремлює лише його закінчення. Завершення досудового розслідування означає, що стороною обвинувачення зібрано достатню кількість доказів у кримінальному провадженні, а тому проведення ними слідчих (розшукових) дій після завершення та до закінчення досудового розслідування є неправомірним.

1. Говорун Є. О. Строки досудового розслідування у кримінальному провадженні: дис. ... д-ра філософ. – 081; ХНУВС. Харків, 2021. С. 34. 2. Фомін С. Б. Строки у кримінальному судочинстві: поняття, класифікація та функціональне призначення: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08; Нац. юрид. академ. ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2002. С. 65–66. 3. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Вемхофф проти Німеччини» (заява № 2122/64) від 27.06.1968. URL: <https://surl.li/ialrqo> 4. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Карт проти Туреччини» (заява № 8917/05) від 03.12.2009. URL: <https://surl.li/avroza> 5. Михайленко В. Завершення чи закінчення? Ось в чому питання. *Юридична газета*. 14.04.2020. URL: <https://surl.lt/gxbysn> 6. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад, і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. С. 378, 381. 7. Іванець А. Системний аналіз норм КПК України щодо загальних обставин перебігу процесуального строку досудового розслідування. URL: <https://surl.li/nqniv> 8. Михайленко В. Там само. 9. Постанова Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 17.02.2021 у справі № 344/6630/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95067240> 10. Ханін С. Досудове розслідування під час виконання ст. 290 КПК України. 15.05.2023. URL: <https://advokatpost.com/dosudove-rozsliduvannya-pid-chas-vykonannya-st-290-kpk-ukrainy-advokat-semen-khanin/> 11. Ханін С. Там само. 12. Постанова Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 17.02.2021 у справі № 344/6630/17. Там само.

References

1. Hovorun Ye. O. Stroky dosudovoho rozsliduvannia u kryminalnomu provadzhenni: dys. ... d-ra filosof. – 081 «Pravo»; KhNUVS. Kharkiv, 2021. S. 34 (in Ukr.) 2. Fomin S. B. Stroky u kryminalnomu sudochynstvi: poniattia, klasyfikatsiia ta funktsionalne pryznachennia: dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.08; Nats. yuryd. akadem. im. Yaroslava Mudroho. Kharkiv, 2002. S. 65–66 (in Ukr.) 3. Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny u spravi «Vemkhoff proty Nimechchyny» (zaiava № 2122/64) vid 27.06.1968. URL: <https://surl.li/ialrqo> (in Ukr.) 4. Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny u spravi «Kart proty Turechchyny» (zaiava № 8917/05) vid 03.12.2009. URL: <https://surl.li/avroza> (in Ukr.) 5. Mykhailenko V. Zavershennia chy zakinchennia? Os v chomu pytannia. *Yurydychna hazeta*. 14.04.2020. URL: <https://surl.lt/gxbysn> (in Ukr.) 6. Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy (z dod. i dopov.) / Uklad, i holov. red. V. T. Busel. Kyiv; Irpin: VTF «Perun», 2005. S. 378, 381 (in Ukr.) 7. Ivanets A. Systemnyi analiz norm KPK Ukrainy shchodo zahalnykh obstavyn perebihu protsesualnoho stroku dosudovoho rozsliduvannia. URL: <https://surl.li/nqniv> (in Ukr.) 8. Mykhailenko V. Tam samo (in Ukr.) 9. Postanova Kasatsiinoho kryminalnoho sudu u skladi Verkhovnoho Sudu vid 17.02.2021 u spravi № 344/6630/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95067240> (in Ukr.)

10. Khanin S. Dosudove rozsliduvannia pid chas vykonannia st. 290 KPK Ukrainy. 15.05.2023. URL: <https://advokatpost.com/dosudove-rozsliduvannia-pid-chas-vykonannia-st-290-kpk-ukrainy-advokat-semen-khanin/> (in Ukr.) 11. Khanin S. Tam samo. (in Ukr.) 12. Postanova Kasatsiinoho kryminalnogo sudu u skladi Verkhovnoho Sudu vid 17.02.2021 u spravi № 344/6630/17. Tam samo (in Ukr.).

Horbachov Dmytro. Procedural features of the completion and termination of pre-trial investigation in accordance with the Criminal procedure code of Ukraine

The article highlights the problem of establishing procedural features of the completion and termination of pre-trial investigation in accordance with the criminal procedural legislation of Ukraine. The CPC of Ukraine links the termination of a pre-trial investigation with the adoption of a procedural decision – a ruling to close criminal proceedings, or the performance of a set of procedural actions related to the referral to court of an indictment or a motion for the application of coercive measures of a medical or educational nature, or a motion to release a person from criminal liability. The concept of «completion of a pre-trial investigation» has a normative and practical objectification, primarily through Article 290 of the CPC of Ukraine, a systematic interpretation of which made it possible to conclude that the moment of completion of a pre-trial investigation depends on the decision of the prosecutor when, in his opinion, there is sufficient evidence to draw up an indictment or a motion for the application of coercive measures. It is not possible in every case to establish the legality of investigative (search) actions after the completion of the pre-trial investigation before its completion, and it is necessary to take into account the specific circumstances of the criminal proceedings, taking into account the provisions on the application of due legal procedure in accordance with such circumstances. Based on the results of the study, it was concluded that the stages of completion and termination of a pre-trial investigation are independent stages of such an investigation in cases where the investigator considers the evidence gathered during the pre-trial investigation to be sufficient for drawing up an indictment or a motion for the application of coercive measures of a medical or educational nature. If the pre-trial investigation results in the closure of the case or a petition to the court for exemption from criminal liability, the CPC of Ukraine distinguishes only its termination. The completion of the pre-trial investigation means that the prosecution has gathered sufficient evidence in the criminal proceedings, and therefore it is unlawful for them to conduct investigative (search) actions after the completion and until the end of the pre-trial investigation.

Keywords: pre-trial investigation, pre-trial investigation deadlines, completion of pre-trial investigation, speed of criminal proceedings, Criminal Procedure Code of Ukraine, disclosure of materials to the other party, due process.

Дата першого надходження рукопису до видання: 09.12.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 03.03.2026

Дата публікації: 24.03.2026